

O ogniwach działalności politycznej „Marszałka” II Rzeczypospolitej Bohdana Podoskiego (1894–1986)

Wśród elit politycznych II Rzeczypospolitej oraz na emigracji niepodległościowej po 1945 r. poczesne miejsce zajął Bohdan Podoski (1894–1986)¹. Był on posłem i wicemarszałkiem Sejmu RP, współautorem Konstytucji kwietniowej (1935 r.), najbliższym przyjacielem, powiernikiem i współpracownikiem płk. Walerego Sławka. Na emigracji przez 38 lat należał do aktywnych działaczy organizacji niepodległościowych, m.in. Ligi Niepodległości Polski, Rady Narodowej RP, Instytutu Józefa Piłsudskiego, „Ogniska Polskiego”, Społeczności Akademickiej Uniwersytetu im. Stefana Batorego.

Urodził się 11 października 1894 r. w Łosicach na Podlasiu. Był synem lekarza Józefa Gabriela Kazimierza oraz Janiny z Lubowidzkich. W 1895 r. został ochrzczony w Ciekoszynie pod Pułtuskim. Otrzymał imiona Bohdan Czesław Karol. Rodzina ze strony ojca używała herbu Junosza, ze strony matki – Topaz.

Uczył się w Siedlcach; w 1907 r. został uczniem III klasy ośmioklasowego prywatnego Gimnazjum Filologicznego Tadeusza Radlińskiego. Naukę w gimnazjum zakończył 21 czerwca 1913 r. W październiku 1913 r. wstąpił na Oddział Elektryczny Wydziału Budowy Maszyn Politechniki Lwowskiej (Szkoły Politechnicznej). W lipcu 1914 r. przerwał studia; w 1919 r. podjął je po raz drugi, ale na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W lipcu 1923 r. uzyskał absolutorium, a po złożeniu odpowiednich egzaminów 25 lutego 1924 r. uzyskał stopień magistra praw.

Od szkolnych lat wyróżniał się dużym zaangażowaniem w działalność społeczną. Będąc uczniem IV klasy gimnazjum wstąpił do konspiracyjnego kółka samo-

¹ S. Łoza, *Czy wiesz, kto to jest?*, Warszawa 1938, s. 581; J. J. Zaleski, *Bohdan Podoski*, „Dziennik Polski” (Londyn) z dn. 24 lipca 1986, s. 3.

kształceniowego, powiązanego z Organizacją Młodzieży Narodowej „PET”. Jako uczeń VI klasy został członkiem Uczniowskiego Komitetu Obrony Szkoły Polskiej. Od 1912 r. należał do tajnego harcerstwa².

W 1915 r. został ewakuowany wraz z matką i rodzeństwem do Nowozybkowa pod Homlem. Tam włączył się w działalność Towarzystwa Pomocy Uchodźcom Polskim. Powierzono mu obowiązki jego sekretarza. Przez Towarzystwo trafił do paramilitarnej organizacji budowy kolei strategicznych. Skierowano go do biura budowy węzła kolejowego w Szepietówce na Wołyniu, a następnie do Świetoszyna pod Kijowem. Jesienią 1917 r. powrócił do Szepietówki. Wstąpił do Związku Polaków Wojskowych oraz zaciągnął się do 3 Polskiego Korpusu Wschodniego gen. Eugeniusza Michaelisa. Na początku 1918 r. pełnił obowiązki komendanta punktu. W kwietniu 1918 r. wraz z oddziałem udał się do 1. Polskiego Korpusu Wschodniego gen. Józefa Dowbor-Muśnickiego w Bobrujsku. W maju 1918 r. wstąpił do Polskiej Organizacji Wojskowej (POW). Po niedługim czasie mianowano go komendantem Mińskiego Okręgu POW. Tam zdobywał informacje o dyslokacji wojsk niemieckich na obszarze Białorusi. W działalności posługiwał się pseudonimem Leszczyc.

W Mińsku Litewskim wstąpił do Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS). Wprowadził go do niej adwokat Konstanty Demidowicz-Demidecki, blisko związany z Józefem Piłsudskim. Wybrano go na sekretarza miejscowego Komitetu Wykonawczego.

W styczniu 1919 r. przeniósł się wraz z adwokatem Konstantym Demidowiczem-Demideckim do Warszawy. Złożył w Oddziale II Naczelnego Dowództwa sprawozdanie z działalności. Odwiedził też wtedy rodzinę w Łukowie. Był obecny przy śmierci ojca, który zmarł 16 maja 1919 r. w wyniku zakażenia się tyfusem.

Władze Oddziału II Naczelnego Dowództwa skierowały go do Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich. Powierzono mu stanowisko zastępcy Głównego Komisarza Powszechnego Spisu Ludności na Ziemiach Wschodnich. Brał udział w jego organizacji i przeprowadzaniu. Kierował opracowaniem wyników spisu.

W Wilnie znalazł się w wirze wojny polsko-radzieckiej³. Wziął w niej czynny udział. W czerwcu 1920 r. otrzymał stopień podchorążego. Walczył w szeregach Ochotniczego Batalionu Wileńskiego. Maszerował w zwycięskim pochodzie „zbuntowanych” wojsk Litwy Środkowej gen. Lucjana Żeligowskiego. Był drugim adiutantem dowódcy pułku w pochodzie zakończonym zajęciem Wilna i ziem Litwy Środkowej. Dwukrotnie otrzymał Krzyż Walecznych.

W 1922 r. podczas wyborów do Sejmu Orzekającego Litwy Środkowej był zastępcą Głównego Komisarza Wyborczego.

² *Materiały rodzinne prof. dr hab. Kazimierza Podoskiego (1923–1995)*. Życiorys Bohdana Podoskiego napisany 15 marca 1976 r., s. 5 (rękopis); A. Chodubski, *Bohdan Podoski (1894–1986) i jego aktywność społeczno-polityczna*, „Przegląd Polonijny” 1994, z. 4, s. 137–145.

³ Por. A. Przybylski, *Wojna polska 1918–1921*, Warszawa 1930; W. Lipiński, *Wojna polska 1919–1920*, Warszawa 1936; W. Pobóg-Malinowski, *Najnowsza historia polityczna Polski 1864–1945*, t. 2, Londyn 1956, s. 165 i nast.; J. Ochmański, *Historia Litwy*, Wrocław 1990, s. 280–287.

W latach 1919–1920 jako student był jednym z przywódców tzw. lewicy akademickiej, grupującej „Młodych Piłsudczyków”. Był wiceprezesem Rady Młodzieży Akademickiej. Był współzałożycielem i przewodniczącym Filarecji Wileńskiej. Przez pewien czas pełnił obowiązki prezesa Sądu Ogólnoakademickiego oraz członkiem Intelktualno-Katolickiej Organizacji „Kółko”, prowadzonej przez ks. Czesława Fałkowskiego.

W kwietniu 1924 r. po ukończeniu studiów, mianowano go aplikantem sądowym Sądu Apelacyjnego w Wilnie. 11 września 1925 r. po złożeniu egzaminu sędziowskiego uzyskał kwalifikacje sędziowskie. Od 4 listopada 1925 r. pełnił obowiązki sędziego śledczego I. rewiru powiatu wilejskiego; 6 listopada 1926 r. mianowano go sędzią. 29 grudnia 1926 r. został powołany na sędziego śledczego 6. obwodu w Wilnie.

W 1927 r. Sąd Najwyższy na wniosek ministra sprawiedliwości powierzył mu prowadzenie, wraz z sędzią Stefanem Pawluciem, sprawy działalności Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej „Hromady”⁴. Organizacja zakładała w swym programie doprowadzenie do zjednoczenia wszystkich ziem białoruskich w ramach niepodległej republiki, pod władzą rządu robotniczo-włościańskiego. 21 marca 1927 r. nastąpiła delegalizacja „Hromady”. Głównych jej uczestników postawiono przed sądem⁵.

4 marca 1928 r. wybrano go na posła do Sejmu z listy Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem (BBWR). Mandat poselski piastował w kadencjach: 1928–1930, 1930–1935 i 1935–1938. W okresie przerwy parlamentarnej w 1930 r. mianowano go sędzią Sądu Apelacyjnego w Warszawie. W Sejmie w kadencji 1930–1935 był członkiem Prezydium i sekretarzem parlamentarnym Klubu BBWR.

Brał czynny udział w opracowaniu ustawy konstytucyjnej z 23 kwietnia 1935 r. W latach 1930–1935 wchodził do 3-osobowego zespołu (prezes Klubu BBWR płk Walery Sławek, wiceprezes i generalny referent Stanisław Car i on jako sekretarz parlamentarny) pracującego nad opracowaniem Konstytucji. Jego udział w pracach zespołu oraz w sejmowej Komisji Konstytucyjnej był tak znaczący, że z przekonaniem można nazwać go współtwórcą Konstytucji.

Przygotowanie nowej Konstytucji było problemem niezwykle doniosłym politycznie, dotyczyło ono bowiem przebudowy ustroju państwa. Ścierały się różne w tym względzie koncepcje i opcje. Istotne rozbieżności występowały nawet w najściślejszym kierownictwie obozu sanacyjnego⁶. Najintensywniejszy okres pracy nad *Konstytucją* przypadł na lato 1933 r. Wspominał o tym po latach pisząc m.in.: „Latem 1933 Stanisław Car wyjechał razem ze mną do Spały na zaproszenie prezydenta I. Mościckiego. Spędziliśmy tam cały miesiąc, poświęcony opracowaniu projektu

⁴ Por. A. Bergman, *Rzecz o Bronisławie Taraszkiewiczu*, Warszawa 1977; Idem, *Sprawy białoruskie w II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1984, s. 96–140.

⁵ B. Podoski, *Białoruska Włościańsko-Robotnicza Hromada*, „Niepodległość” 1957, t. 6, s. 207.

⁶ Por. A. Garlicki, *Józef Piłsudski 1867–1935*, Warszawa 1988, s. 679.

nowej ustawy konstytucyjnej. Projekt redagował Car, dyskutując ze mną kolejno każdy zaproponowany przez siebie przepis. Pracowaliśmy całe dni do kolacji z przerwą na obiad, który spożywaliśmy przeważnie wspólnie z prezydentem. Car przejmował się bardzo każdą moją uwagą. Potrafił zarwać nocy, przemyślując nad doskonalszym sformułowaniem zaproponowanego przepisu. Świadczy to wyraźnie, jak wielką wagę przywiązywał do jak najlepszego wywiązania się z zadania, którego się podjął. Powróciliśmy do Warszawy z gotowym projektem nowej ustawy konstytucyjnej, z wyjątkiem rozdziału zatytułowanego później »Rzeczpospolita Polska«. Został on ostatecznie opracowany w Warszawie”⁷.

W Sejmie kadencji 1935–1938 był wicemarszałkiem, przewodniczącym komisji: Prawnej, Regulaminowej oraz Samorządu Stołecznego (specjalnej).

Należał do grona posłów często przemawiających z trybuny sejmowej⁸. Np. w kadencji 1928–1930 zabierał głos w następujących sprawach: 8 czerwca 1928 r. w sprawie wniosku Białoruskiego Klubu Chłopsko-Robotniczego; 11 czerwca 1928 r. w sprawie preliminarza budżetowego Ministerstwa Sprawiedliwości na r. 1928/1929; 14 grudnia 1928 r. w sprawie wniosku w sprawie przedłużenia działania ustawy z dn. 2 lipca 1924 r. o umowach sprzedaży lub przyrzeczenia sprzedaży nieruchomości ziemskich na terenie b. zaboru rosyjskiego; wniosku posłów Klubu Parlamentarnego „Wyzwolenie” w tej samej sprawie; wniosku Klubu Parlamentarnego BBWR również w tej samej sprawie; wniosków ministra sprawiedliwości; 18 grudnia 1928 r. w sprawie ustawy o umowach sprzedaży lub przyrzeczenia sprzedaży nieruchomości ziemskich na obszarze sądów apelacyjnych w Warszawie, Lublinie i Wilnie; ustawy w sprawie odroczenia dnia wejścia w życie rozporządzenia Prezydenta RP z dn. 6 II 1928 r. obejmującego *Prawo o ustroju sądów powszechnych*; 19 lutego 1929 r. w sprawie wniosków: Związku Parlamentarnego Polskich Socjalistów z 24 IV 1928 r., Klubu Narodowego z 31 X 1928 r., „Wyzwolenia” z 5 XII 1928 r. i Stronnictwa Chłopskiego z 14 XII 1928 r., zmierzających do zmiany licznych postanowień rozporządzenia Prezydenta RP z dn. 6 II 1928 r., zawierającego *Prawo o ustroju sądów powszechnych*; 22 lutego 1929 r. w sprawie wniosku o wyrażenie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karno-sądowej; 27 lutego 1929 r. w sprawie wniosku klubów: Związku Parlamentarnego Polskich Socjalistów z 24 IV 1928 r., Narodowego z 31 X 1928 r., „Wyzwolenia” z 5 XII 1928 r. i Stronnictwa Chłopskiego z 14 XII 1928 r., zmierzającego do zmiany licznych postanowień rozporządzenia Prezydenta RP z dn. 6 II 1928 r., zawierającego *Prawo o ustroju sądów powszechnych*; 1 marca 1929 r. w powyższej sprawie; 4 marca 1929 r. w sprawie ustawy dotyczącej zmiany niektórych postanowień rozporządzenia Prezydenta RP z dn. 6 II 1928 r., zawierającego *Prawo o ustroju sądów powszechnych*; 13 marca 1929 r. w sprawie wniosku o wyrażenie zezwolenia na

⁷ B. Podoski, *Prace nad konstytucją kwietniową*, „Niepodległość” 1979, t. 12, s. 189; A. Garlicki, op.cit., s. 679.

⁸ Por. *Sprawozdanie stenograficzne z posiedzeń Sejmu Rzeczypospolitej*, Warszawa 1928, 1929, 1930.

pociągnięcie do odpowiedzialności karno-sądowej posłów; zmian Senatu do przyjętego przez Sejm w dn. 14 XII 1928 r. projektu ustawy o umowach sprzedaży...; ustawy o wystawianiu skryptów dłużnych i pokwitowań przez osoby nieumiejące lub niemogące pisać; 15 marca 1929 r. w sprawie wniosku Związku Parlamentarnego Polskich Socjalistów w przedmiocie niektórych zmian w rozporządzeniu Prezydenta RP z dn. 12 IV 1927 r. w sprawie zapewnienia czasowych mieszkań i pomieszczeń dla zwolnionych robotników rolnych; wniosku Klubu Ukraińskiego w sprawie zniesienia sądu powiatowego w Nowym Siole i wniosku posła Łodyki o utworzeniu sądu grodzkiego w Nowym Siole; 6 grudnia 1929 r. w sprawie formalnej; 18 grudnia 1929 r. w sprawie wyłonienia specjalnej komisji do zbadania zajęć w Sejmie w dn. 31 X 1929 r.; 31 grudnia 1929 r. w sprawie wniosku dotyczącego zmiany *Regulaminu Obrad Sejmu*; wniosku w sprawie wyłonienia specjalnej komisji dla zbadania zajęć w Sejmie w dn. 31 X 1929 r.; 15 stycznia 1930 r. w sprawie wniosku dotyczącego rewizji artykułu 25 Konstytucji; 29 stycznia 1930 r. w sprawie wniosku Związku Parlamentarnego Polskich Socjalistów, Klubu „Wyzwolenie”, Klubu Stronnictwa Chłopskiego, Klubu Polskiego Stronnictwa Ludowego „Piast”, Klubu Narodowej Partii Robotniczej i Klubu Chrześcijańskiej Demokracji z projektem ustawy o obronie swobody wyborów przed nadużyciem władzy urzędników; 29 stycznia 1930 r. w sprawie głosowania; w sprawie formalnej; 31 stycznia 1930 r. w sprawie wniosku dotyczącego nieważności mandatu poselskiego; 21 lutego 1930 r. w sprawie zmian Senatu do przyjętego przez Sejm w dn. 20 III 1929 r. projektu ustawy w przedmiocie niektórych zmian rozporządzenia Prezydium RP z dn. 12 IV 1927 r. w sprawie zapewnienia czasowych mieszkań...; wniosków w sprawie wyrażenia zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karno-sądowej posła; wniosków Klubu Związku Parlamentarnego Polskich Socjalistów, Klubu „Wyzwolenie”, Polskiego Stronnictwa Ludowego „Piast” i Klubu Parlamentarnego Stronnictwa Chłopskiego w sprawie ustawy o ochronie drobnych dzierżawców rolnych oraz w sprawie uwłaszczenia drobnych dzierżawców rolnych; w sprawie formalnej; 6 marca 1930 r. w sprawie wniosku o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karno-sądowej posła.

Dał się poznać jako człowiek niezwykle pracowity. Powszechnie znana była jego pracowitość w pracy parlamentarnej. Stanisław Mackiewicz w *Historii Polski* od 11 listopada 1918 r. do 17 września 1939 r., charakteryzując go napisał: „Według przypowieści, praca powinna się dokonywać przy pomocy orła, lwa, wołu i człowieka. Orzeł daje plan, inicjatywę, lew – zapał, wół – robotę, człowiek – znajomość ułomności natury ludzkiej. W konstytucji 23 kwietnia lwem był Sławek – opuścił premierostwo, aby się zająć nowym ustrojem Polski, wołem, na którym spoczywało opracowanie szczegółów – Bohdan Podoski, sędzia z Wilna, sympatyk konserwatystów, całym sercem oddany Sławkowi...”⁹

⁹ S. Mackiewicz (Cat), *Historia Polski od 11 listopada 1918 do 17 września 1939 r.*, Warszawa 1990, s. 219.

Za wkład pracy w przygotowanie Konstytucji uhonorowano go Komandorią z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski.

Po rozwiązaniu Sejmu w 1938 r., na skutek wewnętrznych tarć obozu pomajowego, które zarysowały się po śmierci Józefa Piłsudskiego, wycofał się z polityki; nie kandydował do Sejmu. W 1939 r. pełnił funkcję sędziego Sądu Apelacyjnego w Warszawie.

Z grona polityków II Rzeczypospolitej najbardziej był zaprzyjaźniony z płk. Walerym Sławkiem. Był jego ostatnim rozmówcą i pierwszym świadkiem zgonu po samobójczym strzale¹⁰.

Po wybuchu II wojny światowej, 5 września 1939 r. otrzymał pisemny rozkaz opuszczenia Warszawy. Udał się z najbliższą rodziną do Wilna. Latem 1940 r. został aresztowany przez Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych (NKWD) i osadzony w więzieniu na Łukiszkach. W połowie czerwca 1941 r. skazano go w trybie administracyjnym na 8 lat robót przymusowych i zesłano do obozu pracy (łagru) do Peczory na Uralu. Była to najwyższa kara, jaką wymierzało NKWD w trybie administracyjnym.

W końcu września 1941 r. na mocy amnestii został zwolniony z łagru. Przez 6 tygodni przemieszczał się transportem wojskowym z Peczory do Nukusu nad Amu-Darią. Podróż odbyła się w trzech etapach: kolejną z Peczory do Kotłasu, następnie z Kotłasu do stacji kolejowej nad Amu-Darią i dalej statkiem po Amu-Darii do Nukusu – stolicy Karakałpackiej Autonomicznej Republiki w Uzbekistanie. Tam tworzono zgrupowania amnestionowanych Polaków.

Od połowy listopada 1941 do maja 1942 r. pełnił tam obowiązki zastępcy Delegata Polskiego w Republice Karakałpackiej oraz kierownika Działu Opieki Społecznej.

W maju 1942 r. wstąpił do Polskich Sił Zbrojnych (PSZ) w Jang Julu pod Taszkientem. Skierowano go do Korpusu Audytorów i mianowano sędzią Sądu Polskiego Siódmej Dywizji, stacjonującej w Kermine¹¹. W sierpniu 1942 r. z Siódmą Dywizją został ewakuowany do Khangin pod Bagdadem w Iraku.

W kwietniu 1943 r. po utworzeniu tam Wojskowego Biura Dokumentów mianowano go zastępcą jego szefa. Na początku lipca 1943 r. przeniósł się z Biurem tym do Jerozolimy. Po półrocznej pracy został jego szefem. 24 sierpnia 1944 r. przeniesiono go z Biurem do Qassasin pod Kairem w Egipcie, a następnie na początku 1945 r. do Matery we Włoszech, i dalej po zakończeniu działań wojennych do Rzymu, a w grudniu 1946 r. do Foxley Camp w Wielkiej Brytanii. W styczniu 1948 r. rozwiązano Biuro. Jego akta zdeponowano w Hoover Library w Stanach Zjednoczonych jako tzw. Anders Collection¹². Wtedy w stopniu kapitana audytora został zdemobili-

¹⁰ Ibidem, s. 325; J. M. Nowakowski, *Walery Sławek. Zarys biografii politycznej*, Warszawa 1988, s. 163.

¹¹ W. Biegański, *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie 1939–1945*, Warszawa 1990, s. 53–55.

zowany. Przeniósł się do Londynu, gdzie rozpoczął się kolejny etap jego działalności niepodległościowej.

Na emigracji pierwszą organizacją społeczno-polityczną, do której wstąpił był Związek Ziem Północno-Wschodnich RP. Z organizacją związał się w czasie pobytu w Palestynie. Była to organizacja quasi-polityczna. Stała ona na gruncie niepodległościowym. Grupowała głównie byłych żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych.

Organizacją społeczną, w której wykazał dużą aktywność było Stowarzyszenie Prawników i Ekonomistów II Korpusu. Założono je w 1945 r. w Rzymie. Początkowo był jego wiceprezesem, a po przeniesieniu do Wielkiej Brytanii prezesem. W 1949 r. rozwiązano je.

Po osiedleniu się w Londynie silnie związał się z Ligą Niepodległości Polaki. Był jej współzałożycielem a w latach 1965–1983 prezesem. W latach 1949–1954 był jej przedstawicielem w Radzie Narodowej, a następnie do 1972 r. w Radzie Jedności Narodowej, i do 1986 r. ponownie w Radzie Narodowej RP. Kilkakrotnie wybierano go na stanowisko zastępcy przewodniczącego tych Rad oraz przewodniczącego różnych ich komisji.

Ligę Niepodległości Polaki tworzyło kilka kół, funkcjonujących w różnych skupiskach polonijnych. Miała ona licznych zwolenników, często plasujących się na tzw. wpływowych stanowiskach¹².

Od 1948 r. związany był z *Ogniskiem Polskim*. Działo ono na zasadzie klubu. Celem jego było okazywanie pomocy Polakom; skupiało ok. 500 członków; spoczywała na nim rola oazy towarzysko-społeczno-kulinarno-brydżowej. Spotykali się w nim pracownicy instytucji polonijnych, a zwłaszcza politycznych i kulturalno-naukowych, w tym pisarze, aktorzy, oficerowie. Nierzadko odwiedzali Ognisko Polacy z USA, Kanady oraz innych ośrodków diaspory¹³.

W Ognisku Polskim pełnił różne funkcje, m.in. był skarbnikiem, wiceprezesem, prezesem; został też jego członkiem honorowym.

Był osobistością znaczącą wśród władz polskich na uchodźstwie. Wyróżniał się dużą aktywnością w Radzie Narodowej; był długoletnim jej wiceprzewodniczącym. Był też długoletnim członkiem Głównej Komisji Skarbu Narodowego.

Dużą aktywność ujawniał w działalności instytucji naukowych i kulturalnych. Był członkiem i wiceprezesem Rady Instytutu Józefa Piłsudskiego (238 King Street, London W6 ORF); wieloletnim członkiem Zarządu Instytutu Polskiego Akcji Katolickiej w Wielkiej Brytanii; członkiem Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie, członkiem Prezydium Społeczności Akademickiej Uniwersytetu Stefana Batorego. Opracował Statut Społeczności Akademickiej; od 1954 r. był przewodniczącym Prezydium Rady tej Społeczności; był współzałożycielem i członkiem Towarzystwa Polsko-Ukraińskiego.

¹² B. Czaykowski, B. Sulik, *Polacy w W. Brytanii*, Paryż 1961, s. 500.

¹³ Ibidem, s. 275–281.

Podejmował próby organizacyjnego scalenia polskiej emigracji politycznej. W latach 1971–1972 wchodził do Komisji Egzekutywy Zjednoczenia Narodowego. Jako mandatariusz Rady Trzech przyczynił się do procesu scalenia ośrodków, działających na zasadzie ciągłości prawnej państwa polskiego; był rzecznikiem idei pojednania „zwaśnionych” ideowo stron.

Polonia brytyjska, której był przedstawicielem, była społecznością wielce złożoną pod względem zarówno socjalno-bytowym, jak i ideowym¹⁴. W większości przybyła ona do Wielkiej Brytanii w latach II wojny światowej oraz tuż po zakończeniu. Do II wojny światowej nie liczyła ok. 4,5 tys. osób. W pierwszych latach po II wojnie światowej szacowano ją na ponad 150 tys. osób. Znaczącą społeczność stanowili uczestnicy II Korpusu Polskich Sił Zbrojnych, liczącego ok. 200 tys. osób (z czego ponad połowa wkrótce opuściła Wielką Brytanię). Na mocy decyzji brytyjskiej polityki imigracyjnej „rozproszono” Polaków na obszarze całego kraju. Nie chętnie osiedlali się na obszarach wiejskich. Największe ich skupisko powstało jednak w Londynie; liczyło ok. 50 tys. osób. W strukturze płci była przewaga mężczyzn nad kobietami; w 1951 r. na 100 mężczyzn przypadało 39 kobiet.

Powojenna Polonia nie posiadała kwalifikacji zawodowych, pozwalających na włączenie się w nurt życia kulturowego Wielkiej Brytanii. W niekorzystnej sytuacji znajdowali się też przedstawiciele wolnych zawodów; dużą barierę stanowiła słaba znajomość języka angielskiego. Specyficzność Polonii brytyjskiej wyznaczała sfera aktywności politycznej. Wśród jej przedstawicieli znaleźli się najaktywniejsi działacze polityczni Polonii świata. Apolityczność stała się tam wartością swoiście nieakceptowaną.

Wśród aktywistów społeczno-politycznych Polonii brytyjskiej byli liczni przedstawiciele przedwojennej inteligencji, którzy nie byli w stanie kwalifikacji w nowych warunkach osiedleńczych podjąć pracy zawodowej zgodnie ze swoimi aspiracjami¹⁵. Poczucie „dowartościowania” stwarzało im otoczenie polskie. Dlatego też wiązali się z instytucjami i organizacjami życia emigracyjnego.

W wielokierunkowej aktywności działalności społeczno-politycznej Bohdana Podoskiego wyraźnie zaznaczyły się trzy charakterystyczne nurty lojalności i powiązań, a mianowicie wobec: religii (za co odznaczony został papieskim Orderem św. Sylwestra), Kresów północno-wschodnich RP (należał do organizacji i stowarzyszeń, mających związek z tym regionem) oraz pamięci Józefa Piłsudskiego, jego ludzi i jego ideałów niepodległościowych i politycznych (czego wyrazem była m.in. aktywność w Instytucie Józefa Piłsudskiego oraz Lidze Niepodległości Polski).

Za działalność społeczno-polityczną wyróżniono go licznymi orderami i odznaczeniami honorowymi. Najwyżej cenił spośród nich: Komandorię z Gwiazdą Orderu

¹⁴ Por. F. Adamski, *Emigracja polska w Wielkiej Brytanii*, [w:] *Polacy w świecie. Polonia jako zjawisko społeczno-polityczne*, Lublin 1986, s. 111–158; *Polonia w Europie*, pod red. B. Szydłowskiej-Cegłowej, Poznań 1992, s. 411–468.

¹⁵ Por. B. Czaykowski, B. Sulik, op.cit., s. 384–391; F. Adamski, op.cit., s. 166–168.

Odrodzenia Polonia Restituta, Krzyż Walecznych, Medal Niepodległości i papieski Order św. Sylwestra.

W Londynie mieszkał przez kilkanaście w domu dla zasłużonych osobistości polskiego życia publicznego, w tzw. Antokolu w dzielnicy Beckenham¹⁶. Dał się tam poznać jako człowiek skromny, niezwykle aktywny i społecznie pracowity. Z uwagi na pełnienie w II Rzeczypospolitej funkcji wicemarszałka Sejmu tytułowano go „Marszałkiem”. Utrzymywał bliskie kontakty z wieloma osobistościami życia społeczno-politycznego; najbardziej był zaprzyjaźniony z prof. Stanisławem Swianiewiczem¹⁷.

Będąc na emigracji miał kontakty z rodziną. Z żoną, Marią z Ciecierskich (poślubioną 28 grudnia 1921 r.), utrzymywał je jedynie listownie. Z jedynym synem, Kazimierzem, spotkał się tylko dwukrotnie: okazjonalnie, w czasie podróży służbowej jesienią 1957 r. w Holandii (stało się ono przyczyną zwolnienia syna z pracy); po raz drugi latem 1976 r. również okazjonalnie w czasie Międzynarodowego Kongresu Stowarzyszenia Nauk Politycznych w Edynburgu.

Miał brata Janusza i dwie siostry Irenę i Marię; pierwsza z nich była żoną Michała Sokolnickiego (1880–1967)¹⁸, bliskiego współpracownika Józefa Piłsudskiego z czasu I wojny światowej. W okresie międzywojennym pracował on w dyplomacji; w czasie II wojny światowej przebywał w Turcji. Druga siostra była żoną warszawskiego adwokata Adama Jankowskiego. Brat pracował w Warszawie jako artysta fotografik.

Zmarł 29 czerwca 1986 r., przeżywszy 92 lata. Był intelektualnie aktywny do ostatnich chwil życia. 14 lipca 1986 r. nastąpiło spopielenie zwłok w Beckenham Crematorium. 10 października 1986 r. urnę z prochami złożono w Gdańsku-Srebrzysku, w grobie rodzinnym, gdzie spoczywała jego żona zmarła 30 stycznia 1965 r. W prasie polonijnej ukazały się liczne nekrologii, podkreślające ogrom jego zasług. 25 lipca 1986 r. odbyła się w Instytucie Józefa Piłsudskiego wieczornica poświęcona Jego pamięci. Przedstawiciele życia politycznego wymieniając Jego zasługi wskazywali m.in., że wywarł on zasadniczy wpływ na program i formy pracy niepodległościowej na emigracji po 1945 r.

¹⁶ B. Czaykowski, B. Sulik, op.cit., s. 340–343.

¹⁷ S. Łoza, op.cit., s. 709.

¹⁸ Ibidem, s. 681–682.